

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa, Complectens Omnia Morum Præcepta, Et Principia Decisionis Omnium Conscientiæ Casuum, Suis Quæque Momentis Stabilita

Ad usum Parochorum, & Confessariorum

Continens Tractatus De Obligationibus Specialibus Certorum Statuum, De
Sacramentis In Genere, Et In Specie, Et De Censuris Et Irregularitatibus

Antoine, Paul-Gabriel

Ingolstadii, MDXXXIV.

VD18 90392167

§. I. De Judice.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41032

§. I.

De Judice.

Q. I. **A**D quid tenetur Judex, ut rectè judicet?

Resp. I. Judex (idem dic de Advocato, Medico, &c.) tenetur ex justitia habere scientiam sufficientem ad munus suum rectè obeundum: nam tenetur ex justitia rectè judicare. *Diligite justitiam, qui judicatis terram, Sap. I.* Ergo tenetur etiam ad ea quæ ad rectum judicium requiruntur, qualis est scientia legum, consuetudinum, &c. debet etiam habere constantiam ac virtutem ad hoc munus necessariam: alioqui se exponit periculo injustè judicandi. *Noli querere fieri judex, nisi valeas virtute irrumperè iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in aequitate tua. Eccli. 7.*

Hinc 1. petens aut suscipiens officium Judicis sine sufficienti scientia & idoneitate, peccat mortaliter: nam voluntariè exponit se periculo malè judicandi, cum damno aliorum. 2. Judex debitâ scientiâ carens absolvi non debet, nisi se officio abdicet, vel nisi brevi tempore. Scientiam sufficientem acquirere possit & conetur: nam nulli licet officium, cujus munia obire nequit, suscipere vel retinere, præsertim cum damno vel periculo proximi. 3. Si judex ex imperitia magna malè judicet,

quamvis putet se rectè judicare, tenetur compensare totum damnum inde litigantibus obveniens, sive in substantia litis, sive in supervacaneis impensis: nam est causa injusta talis damni, quod est ei voluntarium saltem indirectè, nempe in ignorantia culpabili, exc. ult. *de injur.* ibi: *Si culpa tuâ datum est damnum, vel injuria irrogata, aut hac imperitiâ tuâ sive negligentia evenerunt, jure super his satisfacere te oportet: nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere vel jacturam.*

Resp. II. *Ex communi.* Ut judex rectè judicet, præter scientiam, debet 1. Habere jurisdictionem & auctoritatem in personas judicandas, & in causam: alioqui injuriam facit tum partibus, causæ illarum se ingerendo; tum legitimo Judici, ejus potestatem & officium usurpando: quæ usurpatio judicii ex communi æstimatione hominum est injuria gravis ex genere suo, cum per illam violetur & jus privatorum & auctoritas publica. Imò ejus sententia est irrita, cum careat potestate ad judicandum necessaria, cap. 4. *de Judic.* & cap. 4. *de Pœnit.*

Porro quatuor modis potest quis habere potestatem judicandi aliquem. 1. Ratione potestatis ordinariæ vel delegatæ. 2. Ex consensu partium, ut cum partes ex compromisso se alicui subjiciunt ut Judici, vel ut arbitro. 3. Ratione delicti in suo territorio patrati. 4. Ratione

Ratione rei de quâ contra possessorem causa movetur, ex c. ult. *de Foro compet.*

2. Tenetur iudex habere certitudinem saltem moralem in cognitione causæ alioquin imprudenter iudicaret; & teneretur ad restitutionem, si ex negligentia cognoscendi male iudicaret, ex c. ult. *de Injur. cit.*

3. Tenetur iudicare secundum leges, tum quoad modum procedendi, ordinem & formam iudicii, tum quoad sententiam ferendam & exequendam, ex c. 1. *de Constit.* & ex S. Ambros. in Psal. 118. Serm. 20. *Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, sed juxta leges & jura pronuntiat, scitis juris obtemperat, non indulget propriae voluntati: sicut audit, ita iudicat: & sicut se habet negotii natura, decernit. Obsequitur legibus, non adversatur: examinat causæ merita, non mutat, & ex Instit. de Officio iudic. ibi: ne aliter iudicet quam quod legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est. Nam ad hoc constitutus est à Rep. vel Principe. Quare non potest quemquam condemnare inauditum & sine testibus. Clement. II. de sentent. & re iudic. nec uti potest scientia injustè & contra iuris ordinem parta, alioquin injuriam continuaret & auferet. Item nec potest secundum omnes condemnare eum, quem privatâ scientiâ scit esse nocentem, si iudicè non sit probatus reus. Quia non habet potestatem iudicandi nisi ut persona publica: ergo non potest iudicare, nisi secundum scientiam publi-*

eam, quæ habetur per testes, legitimaque instrumenta & acta.

4. Quando jus non est clarum, tenetur ferre sententiam secundum opinionem certò probabiliorem in quæstione tum juris tum facti: nam officium judicis est judicare secundum merita causæ, & sententiam quæ, inspectis allegationibus & probationibus, æquitati & juri conformior est: alioqui esset locus acceptio- ni personarum, contra scripturam & regul. 12. jur. in 6. *In judiciis non est acceptio personarum habenda.* Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propo- sitionem. *Probabiliter judico judicem posse judicare juxta opinionem minus probabilem.* Quare ju- dex non potest ferre sententiam secundum judicium aliorum, si post diligentem & sinceram veritatis inquisitionem certus sit de ma- jore probabilitate suæ opinionis: nam tunc certus est de obligatione secundum illam ju- dicandi. *Nec in judicio, plurimorum acquiesces sententiæ, ut à vero devies.* Exod. 23. Quòd si opiniones sint æquè probabiles, & nullus ex litigantibus rem possideat, debet rem inter partes ex æquo dividere, vel ejus pretium, si dividi nequeat: nam judex non est Dominus rei, sed tenetur suum cuique jus tribuere se- cundum merita causæ: ergo cum uterque æ- quale jus habeat, debet res æqualiter eis di- stribui; aliàs esset acceptio personarum. Hinc Alex. VII. damnavit hanc propo- sitionem. *Quando li- tigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest*

potest iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

Idem dic de quæstione facti, iudex enim tenetur causam adjudicare parti pro se habenti testimonia vel instrumenta, aliave argumenta probabiliora, cum jus probabilius reddant L. 21. ff. de testib. quòd si hæ probationes facti sint æquales, æquale jus fundant: ideòque æqualiter res est inter eos dividenda, si nemo eam possideat; alioqui possessori adjudicanda, cum in dubio & pari causa melior sit conditio possidentis. In causis verò criminalibus si utrimque appareat æqualis probabilitas, debet reo favere, ex Reg. 11. jur. in 6. Alioqui se exponeret periculo damnandi innocentem.

5. Tenetur lites celeriter expedire, cap. 2. de sent. & re judic. ibi: *Jurgantium controversias celeri sententiâ terminare, & æquitati convenit & rigori.* Nam partes habent jus, ut non sine justa causa differatur iudicium. Quare tenetur parti læsæ damna & impensas, quæ ex iniquâ dilatione sequuntur, compensare.

6. Debet habere rectam intentionem, scilicet justitiæ, ita ut nihil agat ex odio, invidia, aliove pravo fine: nam actio licet ex objecto bona, participat malitiam finis.

Ex dictis collige iudicem, qui in cognoscenda vel decidenda causa negligens, aut iniquus fuit, peccare mortaliter contra justitiam, & teneri ad resarcienda parti læsæ omnia damna, cum fuerit eorum causa injusta.

Q. 2.

Q. 2. An iudex potest capite condemnare eum, quem certò novit innocentem, si per testes legitime probetur reus?

Resp. I. In tali casu, ex communi, iudex tenetur omnes vias inire, quibus possit eum liberare, ut impediendo accusationem, extrahendo iudicium, remittendo causam ad Superiorem, & apud eum assumendo officium testis. &c. Quòd si his mediis non possit eum liberare, juxta multos non ei licet talem morte damnare, sed debet jurare se certò cognoscere ejus innocentiam, & potius officium dimittere & qualibet pati: quia directè innocentem occideret, & quidem ut causa principalis mandando ut occidatur, quòd est intrinsecè malum, & contra illud Exod. 23. *Insontem & iustum non occides, quia aversor impium.* Enim verò intrinsecè malum est adimere alicui vitam sine auctoritate: at iudex nullam habet auctoritatem in vitam innocentis, cum hæc solius Dei dominio subiecta sit; nec resp. ipsa potest verum innocentem directè occidere, sicut potest directè bonis temporalibus spoliare, ob justam causam ad bonum commune pertinentem, quia habet dominium altum in bona subditorum, non autem in eorum vitam.

Idem dic de mutilatione: quia respub. non potest hanc pœnam innocenti inferre, non enim habet dominium vitæ & corporis suorum subditorum. Quare nec minister justitiæ potest executioni mandare sententiam
mortis

mortis vel mutilationis, quam certò scit esse iniquam: sicut enim per se malum est jubere occidi innocentem, ita & hæc jussa exequi.

Resp. II. In causis civilibus, & in iis in quibus agitur solùm de pœnis pecuniariis, ex communi iudex potest judicare secundùm allegata & probata: quia resp. habet dominium altum bonorum privatorum, vi cuius potest de illis disponere; quando bonum publicum id requirit, ut in hoc casu; ne cum populi scandalo forma seu ordo judiciorum publicorum evertatur ac impediatur; cuius quidem observatio necessaria est ad pacem & quietem reip. quippe iniqui iudices possent impunè contra allegata & probata, prætextu scientiæ privatæ, jus recusare iis quibus vellent. Deindè nemo civium meritò potest ægrè ferre aut queri sibi injuriam esse factam à iudice per talem sententiam; cum videat se ab illo juvari non posse, neque par esse ut iudex potius officium deserat quam sententiam ferat. Denique innocens potest hæc bona postea recuperare. Tenetur tamen iudex in hoc casu prius omni industriâ curare, ut falsitas detegatur, vel ut processus impediatur.

Q. 3. An peccat & tenetur ad restitutionem Iudex, qui reum condemnat ex cognitione injustè extorta?

Resp. Aff. Ita Covar. Sot. Gomez, Lessius, Sanchez, De Lugo & alii. Quia injuriam quam fecit,

fecit, notitiam injustè extorquendo, continuat hâc utendo, & dat injustè causam damni quod ex illa sequitur. Præterea confessio injustè extorta est injusta, & sic nullum dat Jus; nec ex ea procedi potest, cum injustum sit medio injusto uti.

Confessio autem criminis injustè extorquetur. 1. Si Judex reum interrogat, nullâ præcedente infamiâ, vel semi-probatione, aut sine indiciis competentibus. 2. Si tormentis vel eorum metu elicit Confessionem sine indiciis sufficientibus ad torquendum. Nec refert quòd Confessio fuerit postridie ratificata, quia cum fuerit irrita, nulla est ratificatio ex ea orta. 3. Si persona non poterat torqueri ob ætatem, vel infirmitatem, vel privilegium ac dignitatem. 4. Si dolo v.g. promissione impunitatis inductus est reus ad confitendum, nam tunc ei facta est injuria.

Q. 4. An licet Judici munera à partibus accipere?

Resp. I. Non licet Judici quidquam accipere pro ferenda sententia sive justa sive injusta. Non pro justa, quia ex Justitia eam debet, & sic venderet quod suum non est, sed quod alteri debitum est; & acciperet contra Jus, quod alter habet ut Jus suum obtineat sine suo sumptu. Ideoque sic accepta restituere tenetur, cum nullum habeat titulum retinendi, non enim hæc liberaliter & omnino voluntariè donantur, sed ad vexationem injustam redimendam.

dam. Neque pro injusta, ut patet: nam (ut ait S. August. Epist. 54.) *Cum judicia & testimonia, quæ nec iusta, & vera vendenda sunt, iniqua & falsa venduntur, multo sceleratius utique pecunia sumitur, quia sceleratè etiam quamvis à volentibus datur.* Et sic accepta restituere tenetur, quia accipiendo injustè agit contra officium; & Clerus Gallican. an. 1700. oppositum damnavit. Spectato autem solo Jure naturali, & ante omnem sententiam restitutio fieri debet ei qui dedit, juxta illud, S. August. Epist. cit. *Recipe quod mihi, dum tibi male adessem, dedisti.*

Resp. II. Neque licet Judici munera liberalia, & sponte ac sine ullo onere oblata, à partibus accipere: quia id prohibetur Jure communi humano. Laicis, l. 18. ff. de Offic. Præsid. & l. 6. ff. de Offic. Procons. & Authent. *Ut judices sine quoquo suffragio.* Ecclesiasticis verò, cap. 10. de vita & honest. & cap. 11. de rescript. in 6. Imò, ut docet De Lugo, etiam Jure naturali, si munus sit magni momenti, tum ob scandalum, tum ob periculum morale pervertendi Justitiam, quod quisque vitare tenetur: nam moraliter loquendo fieri non potest, ut ob donum illud non propendeat in favorem donantis: idque judicari debet à communiter contingentibus. Hinc illud Deut. 16. *Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum.* & Eccli 20. *dona excæcant oculos judicum.* Ad
de

de quòd dans, sæpe non det omnino sponte ac liberaliter, sed quia timet ne Judex alioqui plus faueat parti aduersæ, aut moras trahat, sicque dat pro actu ex Justitia debito. Cum autem dissentiant Doctores circa obligationem restituendi ante omnem sententiam munera sponte ac liberaliter, nec ad vexationem injustam redimendam donata; Confessor debet semper judicem obligare ad talem restitutionem: tum quia fortè ad eam jam tenetur ex conscientia: tum quia tali pœna dignus est, & per eam avocandus est à relapsu.

Not. Sunt qui excipiunt leviora munuscula, in quibus corruptionis periculum abest, quæ ex urbanitate offeruntur, nec nisi quasi inurbanè recusarentur: quia cessat ratio prohibitionis: & l. 18. ff. de Offic. Praesid. & c. II. de Rescript. in 6. Judex delegatus potest recipere *esculentum vel poculentum merâ liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus.* Sed multi docent: Judices sæculares nihil omnino posse à partibus recipere, eo quòd leges digestæ, correctæ sint per Jus authenticorum, quo prohibetur judicibus universaliter munera accipere. *Auth. ut judices sine quoquo suffragio.*

Q. 5. Quid Judici servandum circa Inquisitionem?

Not. Triplex est inquisitio. 1. Generalis, quando in genere quaeritur an leges seruentur. 2. Specialis, cum de certa persona & certo crimine

crimine inquiritur. 3. Mixta, cum inquiritur generatim de persona, & specialiter de crimine vel econtra.

Resp. I. Judex & Magistratus nullâ datâ occasione ex suo officio potest ac debet facere inquisitionem generalem, ex c. 1. *de Offic. Judic.* quia ex officio tenetur prospicere bono communi, occasiones criminum tollendo, crimina puniendo in aliorum exemplum, & aliunde nemini fit injuria.

Resp. II. Quando crimen est publicum, sed auctor ignoratur, Judex debet quærere in genere quis patravit; nam id exigit bonum publicum: alioqui scelesti homines, spe impunitatis invalescerent, & crimina multiplicarentur.

Resp. III. Non licet Judici contra aliquem facere inquisitionem specialem tendentem ad punitionem, nisi præcesserit infamia, vel semiprobatio, vel aliquid quod justam det causam, ex cap. 21. & 23. *de Accusat.* & est communis, nam per illam inquisitionem quis suspectus & infamis redderetur.

Q 6. *Quenam requiruntur ad subjiciendum
torturæ Reum?*

Resp. I. Ex communi, illæ torturæ sunt injustæ, quas sustinere est Reo moraliter loquendo impossibile, spectatis viribus & completionem. Unde non potest Judex ex confessione sic extorta procedere. Peccat etiam graviter, si non prius alias omnes mitiores detegent-

Tom. III.

K

tegent-

tegendæ veritatis vias tentet, quàm torturæ subjiciat; cum hoc sit postremum medium in defectum aliorum, damnosum & valde periculofum.

Resp. II. Ad torquendum reum, qui jure non prohibetur torqueri, ex communi requiruntur probationes vel indicia de commisso gravi crimine, digno pœnâ mortis, tali medio & cruciatui congruentia; ita ut sola confessio rei ad plenam probationem deesse videatur: nam tortura instituta est ad subsidium probationis, cum argumenta & indicia sunt valde magna, necdum tamen sufficientia, ut sic plena probatio eliciatur. Porro prohibentur torqueri, nisi in criminibus exceptis, viri illustres, vel in magna dignitate constituti, Doctores, milites, senes, impuberes, prægnantes & nondum confirmatæ à partu.

Resp. III. Semel tortus, si nihil est confessus, non potest iterum torqueri, nisi nova criminis indicia superveniant, quia per torturam priora elisit. Si verò crimen in tortura fassus, extra eam revocet coram judice, repetitur tortura: quia per talem revocationem indicia non sunt elisa, & alioqui tortura semper esset inutilis. Si verò tertio tortus ac confessus, tertio retractet, absolvendus est: quia præsumendum est vi tormentorum coactam fuisse confessionem falsam. Excipiunt aliqui, nisi indicia sint gravissima, quæ violentam præsumptionem pariant crimen malitiosè à reo negari.

Q. 7.

Q. 7. An sententia Judicis obligat in conscientia?

Resp. I. Sententia justa semper per se obligat in conscientia. Est communis. quia est præceptum legitimum Superioris, & usus potestatis legitimæ, cui qui resistunt Dei ordinationi resistunt, & sic ipsi sibi damnationem acquirunt.

Resp. II. Secundum communem, sententia certò injusta per se non obligat. 1. Si constet niti falsa præsumptione, aut falsis probationibus, quamvis lata sit secundum allegata & probata: quia nulla est, cum nitatur falso fundamento, ideòque nullo: neque enim Judex habet potestatem disponendi de juribus & bonis aliorum, sed solum reddendi unicuique Jus suum, & declarandi quid cuique debitum sit. Nec bonum commune exigit, ut privati amittant reipsa Jus suum per sententiam injustam. Deinde cum sententia sit actus Justitiæ, cujus est suum cuique tribuere ad æqualitatem; non valet, nec obligat si veritati & Justitiæ non conformetur. 2. Si sit injusta ex omissione debiti ordinis Juris quoad essentialia & formæ judicialis: quia Judex non habet potestatem ferendi sententiam, nisi servato juris ordine.

Hinc qui per iniquam sententiam, quam sciebat esse injustam, accepit bona alterius, tenetur semper ea restituere, nec unquam præscribere potest: quia sunt aliena, & possessor malæ fidei nunquam præscribit: imò tenetur impensas & damna compensare. Qui verò bonâ fide aliquid accepit, per sententiam

injustam, quam putabat justam, si ante tempus præscriptioni requisitum, cognoscat fuisse injustam, restituere tenetur accepta, non tamen impensas nec fructus bona fide consumptos, saltem si iis non sit factus ditior. Quòd si ea possedit bonâ fide toto tempore ad præscribendum sufficienti, non tenetur restituere, quia legitimè præscripsit.

Sententia tamen injusta servanda est, quantum requiritur ad vitandum scandalum, perturbationem, & incommoda graviora. Nec licet per vim se defendere contra judicem & ejus Ministros, cum servatus est juris ordo: quia Judex habet Jus exequendi sententiam, quam servato juris ordine tulit. Imo nec id licet in praxi, si non servatus sit, quando inde perturbatio vel scandalum secuturum est, ut plerumque fit.

Q. 8. Ad quid tenetur judex circa pœnæ impositionem?

Resp. Ex communi, si lex pœnam imponit, tenetur Judex factâ sufficienti probatione crimen declarare, & pœnæ per legem impostæ executionem procurare: si vero lex minetur tantum pœnam, tenetur Judex eam imponere, & executioni incumbere: nam Judex est minister & executor Justitiæ à Principe vel rep. constitutus, ad curandum ut serventur leges, & puniantur crimina; unde ex officio ei incumbit custodia & executio legum & puni-
nitio

nitio criminum. Quare non potest remittere pœnam lege statutam, nisi in casibus jure expressis aut consuetudine receptis; nam inferior non potest dispensare in lege Superioris. Deinde est contra bonum commune, quod delicta maneant impunita, aut non satis punita; nam est moralis occasio ut multiplicentur. Imo ipsi supremo Principi non licet condonare crimina, nisi aliquando ex justa causa: alioqui occasionem præberet patrandi crimina, & his cooperaretur, cum maxima peccandi illecebra sit impunitas, sicque magnum reip. damnum inferret. Judex verò nequidem potest minuere pœnam, etiamsi actor consentiat, nisi quando delinquentis ætas, infirmitas, vel modus delinquendi gravitatem criminis minuens, aut justa aliqua ratio id postulat, vel id ad bonum commune dicat epichia. Item non ei licet, saltem ordinariè, augere pœnam lege statutam; alioqui injuriam inferret reo, à quo majorem pœnam exigeret, quam ex lege deberet: nam, lex pœnam statuens eo ipso Judicis potestatem restrinxit ne graviolem imponeret. Aliquando tamen potest augere pœnam propter extraordinarias circumstantias, quæ crimen multum aggravent, ut si crudelissimo genere mortis patratum, fuisset homicidium, &c. Quia lex statuens pœnam, loquitur de delictis ordinariis, seu ordinario modo patratiss, nec excludit judicis providentiam,

tiam, quantum ad bonum commune, & aliorum exemplum necessaria est.

§. II.

De Accusatore.

Nota. Accusator & Denuntiator inter se differunt. Nam accusare est deferre crimen judici ad vindictam ob bonum commune, cum obligatione crimen probandi: denuntiare verò est deferre crimen præcipuè ad emendationem Rei, vel ob bonum commune sine obligatione illud probandi.

Q. I. An & quis tenetur accusare vel denuntiare?

Resp. Ex communi, qui ad hoc deputati sunt, vel stipendium accipiunt à rep. ut Fiscalis & Custodes ac vigiles tenentur ex Justitia deferre crimen, ac proinde ad damna ex omissione delationis secuta. Item Custodes agrorum, nemorum, &c. saltem quantum necesse est ad vitandum damnum Domini, vel illatum reparandum: nam ad id tenentur ex officio; & contractus seu quasi contractus intercedit inter eos & rep. seu communitatem ut ad id teneantur. Alii verò privati accusare seu potius denuntiare tenentur, etiam citra superioris præceptum, quando crimen est noxium reip. & adhuc pendet in futurum, vel continuandum putatur, ut hæresis, proditio, falsæ monete